

Právě tento den v roce 1989 odvysílaly rozhlasové stanice Svobodná Evropa a Hlas Ameriky výzvu Několik vět. Říci, že odstartovala pád komunistického režimu, je možná trochu moc. Ten režim byl totiž již v troskách a u moci se držel silou vůle. Již jen to, že na konci roku 1988 oficiálně povolil první protirežimní demonstraci, znamenalo velký pokrok. Avšak o pár týdnů později na Palachův týden komunisté ukázali, že se o svou moc budou prát – a třeba se všemi občany své vlastní země, kteří by jim bránili využívat svá dobrá bydla a moc, jež se s tím pojila. Několik vět zapadlo dobře do kontextu doby.

Na potlačení lednových demonstrací na Václavském náměstí se podílelo na 2 200 příslušníků Veřejné bezpečnosti a 1 300 příslušníků Lidových milic z průmyslových závodů Prahy, používala se vodní děla, psi, obušky. Bezpečnostní složky zasahovaly tvrdě. Během týdne bylo zadrženo přes 800 účastníků demonstrací a osm vedoucích představitelů opozice, včetně Václava Havla, bylo odsouzeno za výtržnictví k trestům odnětí svobody. Protesty se však staly předmětem zájmu mnohých západních sdělovacích prostředků. Proti represím vystoupilo mnoho významných zahraničních osobností, mezinárodních organizací i vlád různých států světa. Kritika zazněla také ze strany ostatních států Varšavské smlouvy – a to i Sovětského svazu.

Vládní klika se začala přece jen trochu bát – ale zatím stále měla navrch, bezpečnostní aparát plně sloužil komunistické moci. 1. května se konaly prvomájové průvody, avšak vláda věděla, že mimo těch, kteří se stále bojí a půjdou do „oficiálního“ průvodu, vzrůstá počet občanů, kteří vystupují veřejně proti režimu – jakoby se najednou spousta lidí přestala krčit doma na gaučích, bát se o to, že se jejich děti nedostanou na školu, že přijdou o možnost vykonávat svou profesi – stávalo se jasnější, že právě protesty mohou přimět vládnoucí garnituru alespoň k malým změnám. A každý krůček – například povolení živností – znamenal pro lidi další velký krok ke svobodě. Oslavám 1. máje v r. 1989 předcházely velké obavy z protirežimních shromáždění, a tak měla Státní bezpečnost pohotovost. Přesto se nepodařilo zamezit skupině členů a příznivců nezávislých iniciativ, aby nevystoupili na Václavském náměstí s transparenty vyzývajícími k propuštění politických vězňů. Příslušníci bezpečnostního aparátu však protestující urychleně z náměstí vytlačili a vyvezli autobusy za město. Později zasáhli ještě proti další protestující skupině ve střední části náměstí, v níž byli i zaměstnanci britské BBC.

17. května rozhodl Obvodní soud pro Prahu 3 o podmíněčném propuštění Václava Havla z vězení. Podnět k přezkoumání rozhodnutí podali Havlovi příbuzní a skupina více než 3 000

občanů, kteří ho podpořili svými podpisy.

26. května vznesla Demokratická iniciativa požadavek na sjednocení československé ústavy s přijatým dokumentem Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě týkající se otázek lidských a občanských práv. Podle představ členů iniciativy měla být připravovaná nová ústava ČSSR dílem demokraticky zvoleného ústavodárného shromáždění. Iniciativa vznesla požadavek na vytvoření nového volebního zákona, na jehož základě se měly vyhlásit v květnu 1990 volby do ústavodárného shromáždění a do konce roku 1990 předložit návrh nové ústavy, která měla být schválena 28. října 1991. Završením přechodného demokratizačního období měly být demokratické volby do nového Federálního shromáždění v lednu 1992. Návrh se z pochopitelných důvodů nasetkal s porozuměním vládnoucích kruhů.

Pak 29. června zveřejnila Svobodná Evropa i další zahraniční sdělovací prostředky text petice Několik vět, kterou sepsali představitelé československého disentu v čele s Václavem Havlem, Alexandrem Vondrou, Stanislavem Devátým a Jiřím Křížanem. Ke dni zveřejnění ji podepsalo na 1 800 osob. Petice byla koncipována jako otevřený dokument, který měl být přístupný komukoliv, kdo projeví s jejím zněním souhlas. Na podzim 1989 měla již více než 40 000 signatářů. Zde je její text:

Několik vět

První měsíce roku 1989 znovu a jasně ukázaly, že i když se současné československé vedení velmi často zaklíná slovy přestavba a demokratizace, ve skutečnosti se dost zoufale vzpírá všemu, co demokracii vytváří nebo ji alespoň vzdáleně připomíná. Petice a iniciativy občanů, které samo nezorganizovalo, odmítá jako nátlakové akce, pokojná lidová shromáždění rozhání, do přípravy nových zákonů nedovoluje veřejnosti mluvit.

Tytéž měsíce však zároveň ukázaly, že občanská veřejnost se už vymaňuje z letargie a že stále víc lidí má odvahu veřejně projevit svou touhu po společenských změnách. Pohyb ve společnosti se tak začíná stále povážlivěji srážet s nehybností moci, roste společenské napětí a začíná hrozit nebezpečí otevřené krize. Takovou krizi si nikdo z nás nepřeje. Proto vyzýváme vedení naší země, aby pochopilo, že nadešel čas ke skutečným a důkladným systémovým změnám a že tyto změny jsou svobodná a demokratická diskuse. Prvním krokem k jakýmkoli smysluplným změnám, novou ústavou počínaje a ekonomickou reformou konče, musí tedy být změna společenského klimatu v naší zemi, do kterého se musí vrátit duch svobody, důvěry, tolerance a plurality. Podle našeho názoru je k tomu třeba:

1) Aby byli okamžitě propuštěni všichni političtí vězňové.

2) Aby přestala být omezována svoboda shromažďovací.

3) Aby přestaly být kriminalizovány a pronásledovány různé nezávislé iniciativy a začaly být konečně chápány i vládou jako to, čím v očích veřejnosti už dávno jsou, totiž jako přirozená součást veřejného života a legitimní výraz jeho různotvárnosti. Zároveň by neměly být kladeny překážky vznikání nových občanských hnutí, včetně nezávislých odborů, svazů a spolků.

4) Aby byly sdělovací prostředky i veškerá kulturní činnost zbaveny všech forem politické manipulace a předběžné i následné skryté cenzury a otevřeny svobodné výměně názorů a aby byly legalizovány sdělovací prostředky, působící dosud nezávisle na oficiálních strukturách.

5) Aby byly respektovány oprávněné požadavky všech věřících občanů.

6) Aby byly všechny chystané a uskutečňované projekty, které mají natrvalo změnit životní prostředí v naší zemi a předurčit tak život budoucích generací, neodkladně předloženy k všestrannému posouzení odborníkům a veřejnosti.

7) Aby byla zahájena svobodná diskuse nejen o padesátých letech, ale i o Pražském jaru, invazi pěti států Varšavské smlouvy a následné normalizaci. Je smutné, že zatímco v některých zemích, jejichž armády tehdy do československého vývoje zasáhly, se dnes už o tomto tématu začíná věcně diskutovat, u nás je to stále ještě velké tabu, a to jen proto, aby nemuseli odstoupit ti lidé z politického a státního vedení, kteří jsou odpovědní za dvacetileté upadání všech oblastí společenského života u nás. Každý, kdo s tímto stanoviskem souhlasí, je může podpořit svým podpisem. Vládu vyzýváme, aby s ním nenaložila tak, jak je dosud zvyklá s nepohodlnými názory nakládat. Zasadila by tím osudovou ránu nadějším, jimiž jsme vedeni, totiž nadějším na skutečný společenský dialog jako jediné možné východisko ze slepé uličky, v níž se dnes Československo nalézá.